

OPEN ACCESS

Opakování jako součást utváření pracovního (doprovodného) rozhovoru

Jana Hoffmannová – Martin Havlík (Praha)

THE ROLE OF REPETITION IN WORKPLACE CONVERSATIONS

This article is a primarily a stylistic analysis of a conversation taking place between colleagues working together. Emphasis is placed also on sociolinguistic factors (e.g., the asymmetry of the conversation and the distribution of the social roles of the two interlocutors) that result in the use of specific linguistic features (especially first-, second- and third-person singular and plural pronouns and verb forms such as the indicative, imperative and conditional moods and also the use of the infinitive) and a specific degree of “politeness” expressed in the conversation by one of the interlocutors. Methods of interactive linguistics are used to analyse repetition as an important conversational discourse strategy, and various types of repetition (e.g., intentional/unintentional, identical/modified, intensifying, confirmatory, corrective: “self-corrections” and corrections of the interlocutor) are distinguished with regard to prosody and sequential context. A detailed analysis of a short section of the conversation highlights the role played by gestures and facial expressions (also with regard to repetitions) in maintaining mutual intelligibility between the interlocutors and in coordinating their shared work.

KEYWORDS

workplace conversation, (co-)establishment of mutual intelligibility between interlocutors, sequential context, repetition, prosody, gestures and facial expressions

KLÍČOVÁ SLOVA

doprovodný pracovní rozhovor, (spolu)konstrukce vzájemného porozumění partnerů, sekvenční kontext, opakování, prozódie, gesta a pohledy

DOI

<https://doi.org/10.14712/23366591.2021.2.3>

1. METODOLOGIE, DATA: DOPROVODNÝ ROZHOVOR A JEHO CHARAKTERISTIKA

Grantový projekt řešený v současné době v Ústavu pro jazyk český AV ČR má název Podíl syntaktických, prozodických a neverbálních prostředků na sekvenčním utváření rozhovorů v češtině¹ a je založen na analýze a interpretaci videonahrávek z různých komunikačních situací. Jednou z nich je rozsáhlý rozhovor v houslařské dílně;² je to typický

1 Projekt č. 19-21523S podporovaný Grantovou agenturou ČR, v jehož rámci vznikl i text této studie.

2 V houslařské dílně jsme nahrávali jeden celý pracovní den, pro potřeby této studie jsme pracovali s nahrávkou o rozsahu 48 minut.

rozhovor doprovodný (při společné pracovní činnosti) a účastní se ho především dva spolupracovníci, Jindra a Olda. (Jen sporadicky zasahuje do rozhovoru další zaměstnankyně dílny; její účast zde necháme stranou.) Metodologie této analýzy vychází ze stylistiky (hlavně na počátku, při snaze o celkovou charakteristiku a typologické zařazení rozhovoru), dále ze sociolingvistiky (rozložení rolí obou účastníků — ve vztahu k jejich podílu na rozhovoru) a interakční lingvistiky (Havlík, 2016; Couper-Kuhlen — Selting, 2018); důraz bude kladen na syntaktickou výstavbu replik, ta ale samozřejmě nemůže být separována od prostředků prozodických (suprasegmentálních) a neverbálních.

Přestože jde o pracovní rozhovor, který se odehrává v prostoru určité instituce (pracoviště), náleží do sféry každodenní běžně mluvené komunikace; dá se považovat za rozhovor neveřejný, nepřipravený (i když je třeba počítat se značným „backgroundem“ společných zkušeností obou dlouhodobých spolupracovníků), je velmi bezprostřední a zcela neformální (srov. k tomu Hoffmannová et al., 2016, s. 40 aj.). Verbální složka zde — na rozdíl od některých jiných doprovodných rozhovorů — není nijak v pozadí, naopak je velmi bohatá. Interakce je živá a intenzivní, repliky obou partnerů se nezřídka překrývají (i když jde o funkční a kooperativní „skákání do řeči“, nejčastěji o projevy souhlasu, potvrzování, doplňování). Zpětná vazba je okamžitá, oběma partnerům záleží na tom, aby si dobře rozuměli, neustále dochází ke vzájemnému „vyladování“ (i prostřednictvím oprav a hlavně opakování — viz níže), tím je formováno sekvenční uspořádání. O spontánním kontaktu svědčí hojnost kontakto- vých prostředků („diskurzních markerů“ — srov. podrobně kap. 9 v knize Hoffmannová et al., 2019): *hele, počkej, vid', víš, víš co, ty vole, ty jo...*

Zajímavá je otázka symetrie/asymetrie tohoto rozhovoru. O symetrickém utváření asi nelze mluvit už vzhledem k odlišným sociálním rolím: Jindra je vedoucím houslařské dílny a je podstatně starší než jeho spolupracovník Olda. Důležité také je, že analyzovaný rozhovor je zároveň instruktáží, zadáním práce pro Oldu. Pro lepší pochopení, oč v něm jde, jej ve stručnosti popíšeme: Jindra po svém zaměstnanci žádá na přání zákazníků mírnou úpravu formy houslí. Tato drobná úprava nicméně vyžaduje značnou technickou dovednost a přesnost. Podstatné je, že Jindra sice v danou chvíli ví, čeho chce dosáhnout, ale neví zcela přesně jak. Spolu se svým spolupracovníkem tedy musí dospět k realizovatelnému postupu, který by vedl ke kýženému výsledku. Vzájemná spolupráce a porozumění jsou proto pro úspěch plánované úpravy zásadní: Olda musí vědět, co sám, již bez přítomnosti Jindry, bude dělat a jak to bude dělat. Jindra přitom, jak již řečeno, v danou chvíli sám přesně neví, jaký pracovní postup vedoucí k žádoucímu výsledku, úpravě formy, je nejlepší, adekvátní a proveditelný. Právě pro uskutečnitelnost zamýšleného postupu je důležitá přítomnost Oldy jakožto praktika: jeho nadřízený může mít nějakou představu, ale je na Oldovi, který ji bude realizovat, zda mu ji odsouhlasí jako uskutečnitelnou, či nikoli; případně, zda navrhne úpravy vycházející z jeho praktické zkušenosti řemeslníka. Oba pracovníci si tedy musí navzájem rozumět a toto porozumění dávat v dostatečné míře najevo, a to nikoli jen tak naoko, ale skutečně, neboť na tomto srozumění dosahovaném v analyzovaném rozhovoru závisí úspěch budoucí práce.

Z této povahy rozhovoru vyplývá, že Jindra mluví nesrovnatelně víc než Olda a celý průběh práce (i komunikace) nenásilně řídí. Užívá daleko víc tvarů 1. os. sg. (slovesných i zájmenných — *mně, mi, např. podle mě*) — na jejich celkovém počtu se

OPEN ACCESS

podílí 64 %, Olda 36 %. U tvarů 2. os. sg. (opět včetně *ti, tě*) je poměr 70 % : 30 %, u tvarů 1. os. pl. (včetně častého *nám*) 78 % : 22 %. Uvedené poměry odpovídají tomu, že Jindřův podíl na rozhovoru (aspoň na jeho verbální složce) zahrnuje asi dvě třetiny až tři čtvrtiny; jeho replik je podstatně víc a jsou mnohem rozsáhlejší, v tomto ohledu je jeho dominance jasná. Ještě výrazněji o ní ovšem svědčí to, že v průběhu zkoumaného rozhovoru Jindra užije 56 imperativních slovesných tvarů (*přines, povol* aj.), zatímco Olda neužije žádný tvar tohoto typu (nepočítáme-li dvojí užití kontaktového *počkej*), neudílí tedy svému vedoucímu žádné pokyny. K tomuto apelativnímu charakteru Jindrova vyjadřování lze přičíst i vokativ *Oldo* — objeví se sice pouze sedmkrát, ale oslovení *Jindro* z Oldovy strany se neobjeví vůbec. Na druhé straně se zdá, že „šéf“ Jindra činí vše proto, aby projevy své nadřazenosti v rozhovoru oslabil nebo se jim vyhnul. V celém kontextu rozhovoru jeho imperativy nepůsobí nijak příkře; přesto Jindra velmi často místo imperativu (*udělej, uber* apod.) užije

- 1. os. sg. (*bych to zkusil, já bych to stáhnul*)
- 1. os. pl. (*to uděláme, to budeme muset udělat, to bysme udělali*)
- neosobní tvary 3. os. sg. (*to se udělá, že by se to udělalo, bude se to muset udělat, tak by se to muselo...; bylo by potřeba koupit, tohle by chtělo dát přebrousit, tak se tam přivcavne...*)
- infinitiv (*a co to projet, možná to jenom přeject, možná malinko ubrat*).

Z hlediska Jindrova zmírňování imperativního, příkazového rázu komunikace s jeho zaměstnancem je příznačná vysoká frekvence tvarů 1. os. pl., a to ještě v kondicionálu, který nahrazuje indikativ: *tak bysme ale potřebovali* = potřebujeme; *ty bysme měli* = ty máme; *i tenhleten bysme zkusili* = zkusíme; *to by chtělo dát přebrousit* = musíme to dát... Kondicionál (v menší míře) používá i Olda: *zejtra bych to udělal* = udělám (protože dneska to nestihnou); někdy se i on s pomocí kondicionálu vyhýbá tomu, aby svému šéfovi přikazoval: *vzal bych určitě dvě kila* = vezmi... Časté jsou i účelové a předmětové věty s *abysme, abychom* — i když tady lze asi do jisté míry pochybovat o tom, zda jde skutečně o kondicionál: *já když tak teda koupím novou svěrku **abysme** se tam dostali; mně de vo to **abysme** neměli slepený desky; chtěli **abychom** to setřeli*.³

Pro toto celkové (ač jistě podvědomé) zmírňování asymetrie v rozhovoru je příznačné střídání nosných slovesných tvarů. V ukázce (1) Jindra přechází od 1. os. pl. (*uděláme, bysme zkusili*) k imperativu (*sesad', udělej*). V ukázkách (2) a (3) je naopak imperativ (*zkus, stahni*) následně zeslabován s pomocí 1. os. pl. (*zkusíme, stahnem*). V ukázce (4) pak definitivnímu pokynu *provrtej* předchází neurčité *by se to dalo . provrtat*.

(1)

Jindra: **zkusíme** udělat teda ee tak že **uděláme** . [...] to znamená že i tenhleten **bysme zkusili** ee [...] **sesad'** prostě jeden ten [...] **udělej** tam...

3 F. Štícha v Akademické mluvnici spisovné češtiny (Štícha, 2013, s. 805) uvádí, že ve vedlejších větách účelových po spojce *aby* následuje kondicionál. V uvedených případech je ale zřejmě (nesporná) kondicionálová forma v rozporu se sémantikou.

(2)

Jindra: no . tak ( ) (dej) **zkus** ji tam píchnout . **zkusíme** tam dát jednu

(3)

Jindra: lehce to **stahni** . jo lehce to **stahnem** . a **doťuknem**

(4)

Jindra: protože tajdle . hele tajdle **by se to dalo . provrtat**

Olda: no

Jindra: nevím kde eště jinde . ale možná že to prostě jenom **provртеj** jo .

Jindra se někdy za udílení pokynů Oldovi dokonce omlouvá (5) nebo na něj s určitými rozpaky přenáší požadavky těch, kdo jim zadávají zakázky (6):

(5)

Jindra: hele **př-** ee **přines to . přines to přines** voba dva ty plechy ať se na to podíváme . tě honim jak nadmutou kozu ale . e

(6)

Jindra: prosím tě eště jedna věc . ee stěžovali si (nebo ne) stěžovali si ale chtěli . abysme . až se nalepí žebro . abysme ee tam udělali abysme tam udělali (dolek) jako jo . abysme tam aby aby tam nezůstala nezůstala housenka

Jak už bylo řečeno, Olda svému nadřízenému neudílí žádné pokyny, a jen výjimečně si dovolí kritickou poznámku (dobře míněnou, v zájmu společného úsilí): *tajdle už [si ji zas] vodrazil [prostě]*. A protože vzápětí přejdeme k opakování — jako k nosné složce syntaktické výstavby tohoto rozhovoru —, snad se hodí už zde uvést možná překvapivé konstatování, že v celém průběhu komunikace pouze 5krát opakuje Olda po Jindrovi, zato 35krát opakuje Jindra po svém podřízeném Oldovi! Lze to opět vysvětlit tím, že Jindra vůbec daleko více mluví — ale z hlediska symetrie/asymetrie a rozložení sociálních rolí možná i tím, že Jindrový promluvy jsou spíše koncepční, obecnější; Olda je začasté konkretizuje (s ohledem na momentální pracovní problém) a jeho šéf tuto konkretizaci (možná rád, s úlevou?) akceptuje (ukázky 7, 8).

(7)

Olda: počkej já to [**přebrousnu**]

Jindra: [( )] **pře- přebrousni** no

(8)

Olda: já si myslím jako že jo no

Jindra: no

Olda: **to tam** stejně [**nedostaneme**]

Jindra: [**to tam nedostaneš** to tam] nestrčíš .

OPEN ACCESS

2. OPAKOVÁNÍ V ROZHOVORU

2.1 TYPY A FUNKCE OPAKOVÁNÍ

Ve spontánní mluvené komunikaci je opakování slov, jejich částí i rozsáhlejších úseků výpovědi velmi časté — ať už mluvčí opakuje to, co řekl on sám, nebo opakuje po partnerovi. V české lingvistice se samozřejmě dlouho projevoval zájem o opakování částí výpovědi v psaných projevech, a tedy především o opakování záměrné (srov. Mathesius, 1947; Křížková, 1960; Grepl, 1967, 1968; Bečka, 1968). S rozvojem zkoumání mluvených projevů se do popředí dostal rovněž zájem o různé druhy a vlastnosti opakování v každodenních mluvených projevech: Zeman (1999) se zaměřil na opakování prozodických konfigurací; Müllerová (2005) a Hoffmannová a Müllerová (2007) rozlišily opakování monologické a dialogické (interakční), doslovné a modifikované, bezprostřední a distantní aj. Tyto práce už navazovaly na některé výzkumy zahraniční — srov. např. Tannen (1989), Bazzanella (1993) a zejména Johnstone (1994), která v předmluvě v editované publikaci zdůraznila mezi funkcemi opakování funkce textovou, rétorickou, interakční, referenční, estetickou a další. Opakování je také tématem interakční lingvistiky (pro přehled studií na toto téma viz Couper-Kuhlen — Selting, 2018, kapitola F); zde je často spojováno s opravami či s překryvy replik. Časté je zopakování slov, která zazněla v překryvu replik, a to po jejich skončení. Opakování částí výpovědi může být také užíváno jako komunikační prostředek k udržení si repliky či k jejímu získání. V interakční lingvistice je obecně velký důraz kladen na sekvenční kontext a na formu užívaných prostředků. Z toho mimo jiné vyplývá, že opakování je jedna z mnoha konverzačních praktik, ale v závislosti na sekvenčním kontextu a způsobu zopakování je jím dosahováno různého jednání: „The *practice of repeating*, producing a second saying of an earlier first saying, is the same or at least recognizably similar in all the sequential contexts we have examined. Yet the *action* that this repetition performs or enacts is dependent on the particulars of the situation in which it is embedded.“ (Couper-Kuhlen — Selting, 2018, on-line kapitola F, s. 41: [https://www.cambridge.org/files/2015/1497/6105/Online-Chapter_F.pdf]).

Z tohoto hlediska je důležitá prozódie opakováných slov (srov. např. Couper-Kuhlen, 1996 či Curl — Local — Walker, 2006). Zejména jde o to, zda prozódie opakování nějakým způsobem opakuje či reflektuje prozódii opakovaného, či nikoli. Curl et al. (2006) kupř. popisují tzv. „double“, která jsou systematicky užívána mluvčími k uzavření sekvence. Z prozodického hlediska je zde důležité, aby slova byla zopakována s prozodií zrcadlící prozódii slov předchozích, opakováných. Jen v takovém případě je komunikující ve vzájemné kooperaci užívají k ukončení sekvence, případně tematického celku.

K základní charakteristice různých typů opakování srov. Schegloff (1996, s. 177–180), který uvádí sedm rysů rozlišujících typy opakování podle toho, 1. kdo opakuje, zda stále též mluvčí, či jeho/její komunikační partner/ka; 2. zda se opakování vyskytne bezprostředně ve stejné replice, či v replice až následující; 3. v jaké sekvenční pozici se objeví opakování realizované recipientem: ten může buď iniciovat novou sekvenci, nejčastěji opravou, nebo odpovídat na předchozí repliku; 4. zda je opakování stejné, identické, či modifikované; 5. zda opakování tvoří samostatnou

repliku, či je kombinováno s další promluvou; 6. zda opakování, jímž je vyjádřen souhlas, je jediným vyjádřením souhlasu, či je rozšířeno o další formy souhlasu; 7. poslední charakteristika se vztahuje k tomu, co je opakováno: jedná se o případy, kdy mluvčí svému komunikačnímu partnerovi nabízí k potvrzení jeho předpokládaný názor, interpretaci apod., a ten jej zopakováním potvrdí.

Vydeme-li při analýze doprovodného rozhovoru v houslařské dílně z některých výše navržených typů a diferencí opakování, je například velmi obtížné rozlišit opakování záměrné a nezáměrné: mezi oběma póly se tu zřejmě rozprostírá celá škála různých případů. Na pól „záměrnosti“ by snad bylo možno umístit opakování intenzifikační, zdůrazňující, naléhavé; na pól nezáměrnosti naproti tomu opakování jako součást nelehkého, postupného formulačního procesu, jakéhosi „rozjíždění“, hledání slova, vracení, odbočování, váhání, zápasu o vyjádření. Tento typ opakování (vlastní řeči, většinou v rámci jediné repliky) je v našem dialogu určitě nejčastější a je většinou doprovázen hezitačními zvuky (*ee*), pauzami, protahováním slabik, tím, že se mluvčí přeruší uprostřed slova (*cut off*) a začátek znovu zopakuje, tím, že se opraví, apod. Mezi oběma póly se pak nachází např. opakování po partnerovi s funkcí souhlasu, podpory, potvrzení řečeného (někdy i mechanické opakování typu echo, tzv. *shadowing*); opakování něčeho, co partner mluvčímu napověděl; nebo opakování, které slouží navazování výpovědi či replik, tj. např. opakování výrazu z otázky v následující odpovědi. Vedle doslovného opakování se vyskytuje opakování zahrnující různé modifikace a variace: něco se vypouští, přidává, obměňuje, opravuje, mění se slovosled (*mirroring*) aj. Symptomatické pro doprovodný pracovní rozhovor je opakování demonstrativ (*tajdle, todle, tendleten*), doprovázené příslušnými gesty a pohyby (nezřídka rovněž opakovanými).⁴ Intenzifikační, důrazné opakování po partnerovi (v našem rozhovoru skoro vždy souhlasné, jen výjimečně nesouhlasné) se vyznačuje mnohonásobným opakováním výrazů *jo, no, ano, ne, dobrý, jasně, to je jasný...*

2.2 „SEBEOPAKOVÁNÍ“ (OPAKOVÁNÍ MLUVČÍHO PO SOBĚ SAMÉM)

Je nasnadě, že „monologické“ opakování, „sebeopakování“ (analogicky k termínu *sebeopravy*; viz např. Mrázková — Homoláč, 2018) v nejrůznějších podobách nacházíme hlavně v replikách dominantního mluvčího Jindry. Při „rozjíždění“, postupném formulování, hledání výrazu produkuje opakování doslovné, úplné (9); částečné nebo různě modifikované (10); opakování s určitým rozšířením, doplněním (11, 12) nebo s opravou (13–16; hranice mezi opakováním a opravou je tu ovšem velmi neurčitá). Příznačné je časté opakování demonstrativ (17, 18, 19) i výrazů výplňkových, např. *jako* (20):

4 Pro doprovodné pracovní rozhovory je příznačný nízký výskyt plnovýznamových substantiv, která jsou nahrazována právě zájmeny a prostředky neverbálními. Všiml si toho už M. Weingart (1932) u dialogu s krejčím při zkoušení šatů. Dialog zákaznice se švadlenou je interpretován také v článku J. Hoffmannové (2014), rozhovor dvou kamarádek nad rozpletným svetrem pak v publikaci Hoffmannová — Homoláč — Mrázková (2016, s. 70–71). Takové rozhovory se téměř zcela obejdou bez tematicky centrálních výrazů jako „šaty“, „svetr“ či zde „housle“. (Za připomenutí děkujeme anonymnímu recenzentovi.)

- (9) Jindra: a . **zkusil bych to . zkusil bych to** jako poměrně přesně jo ee teprve
 (10) Jindra: **jo jo vem vem to je to je dobrý** . já si myslím že **to je dobrý**
 (11) Jindra: **jinak to jinak nám to** ujede .
 (12) Jindra: zkusit to svrtat prostě **co ti bude** . ee jako **co ti to bude nejpřesnějc**
 (13) Jindra: zase **přitahnu k tomu . přitahuju k tomu** ee .
 (14) Jindra: a **skrz ty navrtaný . skrz ty předvrtaný** dirky
 (15) Jindra: tam není důvod proč jí ee **proč jí dávat** . eee **proč ji mít** ee v ee jako ve dvou kusech
 (16) Jindra: a představuju si tak že bysme to teda . ee že bysme to . nalepili **na tenkej** . ee jako **na tenkou** ee housenku .
 (17) Jindra: **tajdle** už [je . no **tajdle** už je] **tajdle** už je přes sebe [že jo]
 (18) Jindra: e **takle** bych to ee ee **takle** bych to stahnul k sobě .
 (19) Jindra: ne to normálně to udělej normálně udělej **todle . todle a todle** . a zkus to zkus to
 (20) Jindra: víš jak [jak se to] vyrábělo **tak to jako tak to** malinko **jako jako** mělo tu ten- asi tu tendenci

Někdy se opakuje pouze určitý segment slova (nejčastěji prefix), které při prvním pokusu zůstane nedořečeno (21, 22) a vzniká tak dojem jakéhosi „koptání“. Opakování může být i mnohonásobné — od trojnásobného až po daleko větší počet (23–27). Ve všech těchto případech se velmi názorně odráží proces postupného hledání potřebné formulace, někdy i rozpomínání na určitý údaj, např. jméno (28).

- (21) Jindra: až až bude až bude **roz-** až bude **rozdělanej** [prostě] .
 (22) Jindra: **ne- ne- neuděláš** vobě strany **na- na- najednou** jo .
 (23) Jindra: **kdyby si- kdyby sis** tajdle **kdyby sis** uříz .
 (24) Jindra: ne tam je . tam je z vobou stran [...] protože **voní voní voní** [...] jak je to ze dvou půlek že jo . tak je nestahli dost k sobě
 (25) Jindra: já jenom teda e já jenom teda e . hele ee takle ee . eště teda zkusíme jesi by to šlo na . ale vono to nepude **na tu na tu na tu** vnitř- **na tu** .
 (26) Jindra: ale ale myslím si **je to je to je to je to je to** rovina
 (27) Jindra: aby ee takle **jak je jak je jak je to jak je ee jak je . jak je** [(to žebro)]
 (28) Jindra: no to (musím) **to je vod jinýho to to je vod toho** ee . **to je vod ee to je vod Babáka**

Dále uvádíme příklady na opakování, které má funkci zdůrazňující, intenzifikační, naléhavosti ve vztahu k partnerovi (29–31). A s příklady dalšími už se přibližujeme k opakování interakčnímu, „dialogickému“: Jindrův „bouřlivý souhlas“ (32–36), nebo výjimečně nesouhlas (37) představuje sice reakci na repliku partnera, ale nejde přímo o opakování po partnerovi, opakování se stále odehrává uvnitř repliky jediného mluvčího.

- (29) Olda: kde **tady** . de akorát **tady vo tu** formu teda . **tady vo tu**
 (30) Jindra: no **vobraceně** dej jí **vobraceně** ať to stojí .

- (31) Jindra: **stačí stačí stačí** . takle
 (32) Jindra: **[jo jo jo jo jo jo ano ano ano** protože] jinak to jinak to tam nedostanem
 (33) Jindra: **[no to je jasný to je jasný no] no no** .
 (34) Jindra: **[no] to je jasný to je jasný no to je s-** samozřejmý [...] **[no no no no jasně] no**
 (35) Jindra: **[jasný to je to je jasný ty ty tam]** . ty tam ty tam ty tam zajedou to neva e
 (36) Jindra: **dobrý** skvělý **dobrý dobrý dobrý** [...] [jo] jo jo vem vem **to je to je dobrý** . já si myslím že **to je dobrý**
 (37) Jindra: no je- **ne [ne ne (ne) ne] ne ee ne ne** jenom ptáme se kdy je to chytřejší

A opakování (např. v ukázce 38 výrazů *ten* a *von*) může mezi sebou propojovat i jednotlivé repliky téhož mluvčího (zde Jindry) a spoluvytvářet jejich návaznost.

- (38)
 Jindra: no . ale tenhle teda vypadá **ten ten má** dost
 Olda: no
 Jindra: **ten má** i i i tu hranu sjetou že jo
 Olda: a . když pak sme s ní chtěli provrtat ten hliník tak se to prostě tak rozpálilo že to prostě vodpadlo že jo
 Jindra: no no protože hele **von má** totiž ee . **von má** uraženou hranku tajdle vidíš to

2.3 OPAKOVÁNÍ PO PARTNEROVI

Rovněž „dialogické“ opakování po partnerovi může být úplné (39, 40) nebo částečné, různě modifikované (41, 42), rozšiřující, rozvíjející (43) nebo zahrnující opravu (44). Kromě toho ovšem v těchto případech musíme daleko více přihlížet k tomu, že se opakování velmi často odehrává v **překryvu** replik (mluvčí má potřebu okamžitě reagovat na partnera tím, že zopakuje část jeho repliky); a také k tomu, že mluvčí sice může opakovat po partnerovi (třeba i doslovně), ale s rozdílnou **intonací** (intonační kontura se neopakuje). Zatím se ale zdá, že opakování (většinou nepřilíš rozsáhlých úseků výpovědi) je většinou značně stereotypní a zachovává i „prozodickou konfiguraci“ (Zeman, 1999).

- (39)
 Jindra: hele
 Olda: **[(jo)]**
 Jindra: **[jo]** chyt to tajdle proti tomu . (
 Olda: **jo to je vono**
 Jindra: **to je vono** .

OPEN ACCESS

(40)

Olda: to bysme museli jednu velkou svěrku dát **takle** [eště]
 Jindra: [takle] eště .

(41)

Olda: abych moh jakoby **vobě** [stahnout najednou]
 Jindra: [vobě vobě stahnout] . že jo . a . ee . tak **stahneš vobě najednou** . a pak **stahneš vobě najednou**

(42)

Olda: [a] zateče tam [pryskyřice **tak to z toho**] **nedostanem**
 Jindra: [no] [tak to nevyndáme]

(43)

Jindra: hele představoval bych si to . nebo takle mám představu následující jo .
 takle to dát k sobě . **na na tu ee na tu tu**
 Olda: **na na to železo**
 Jindra: **na to železo**
 Olda: no **teďka železa ze strany**
 Jindra: **teďka železa z boku**

(44)

Jindra: tendleten je vo dva milimetry že jo . ee vo ee no vo **dva milimetry** [( )]
 Olda: [jeden] a půl
milimetru
 Jindra: **jeden a půl milimetru** no to je to je poměrně vo dost .

Interakční opakování je mnohdy motivováno potřebou vyjádřit souhlas s partnerem, podpořit jeho názor (45, 46). Někde může jít i o intenzivní, „bouřlivý“ souhlas, vyjadřovaný opakovaným *jo, no, ano, přesně* (47, 48).

(45)

Olda: **aby ta se [srovnala]**
 Jindra: [ano] . **aby ta se srovnala**

(46)

Olda: tady závit **nedělat** ale
 Jindra: [ne]
 Olda: [udě-] udělat ho [jenom tady]
 Jindra: [jenom tady] jenom tady jo

(47)

Olda: a . no ty jo to je mezera nechaná na to lepidlo
 Jindra: **přesně** tak

Olda: jo

Jindra: no . **to je . přesně to je ta mezera nechaná na to lepidlo**

(48)

Jindra: kde máme [tudle]

Olda: [(tu)] já mám v autě

Jindra: tu vnitřní

Olda: no . já **jí** můžu **přinést** [( ) no]

Jindra: **[přines jí přines jí]** .

Olda: já ji mám připravenou abych ji dal na [ten (soustruh)] tomu
[soustružníkovi]

Jindra: **[jo]**

[jo jo] jo jo jo

Příklad (48) už ukázal jednu z příznačných forem interakce — výše už byla zmínka o tom, že vedoucí Jindra na adresu svého podřízeného hojně užívá imperativy; ty jsou navíc často zakontextualizovány s pomocí opakování a tím se stupňuje naléhavost pokyny, jako v (49) a (50). V př. (50) pak tuto naléhavost zmírňuje dodatečnou omluvou.

(49)

Jindra: **udělej tam [udělej tam]**

Olda: [uříznu]

Jindra: **udělej tam** ee

(50)

Jindra: hele př- ee **přines to . přines to přines** voba dva ty plechy ať se na to podíváme . tě honim jak nadmutou kozu ale . e

A interakce je živnou půdou rovněž pro opakování ukazovacích zájmen a příslovcí, doprovázených náležitými gesty a pohyby — jako v (51, 52).

(51)

Olda: **tudletu**

Jindra: **tady** je šestapůlka . **todle** je vona. a zkontroluj to no

Olda: spíš [**todle. todle**]

Jindra: [takže **todle**] . takže . předvrtat .

(52)

Olda: **tajdle** když se podíváš tak **tady** na hraně je jako to a **tajdle** zas jako nepatrně [chybí jo]

Jindra: [no no ne je] je tam jako víš co . když to frézovali tak jim to **tajle** trošku jako . **tydlety** líce sou v pořádku [**tady** trošku] nák ujelo no vono .

Po replice zakončené otázkovou intonací někdy následuje v odpovědi partnera zopakování nosného slova z otázky — to zajišťuje kohezi, návaznost obou replik (53, 54).

(53)

Jindra: tak . k sob- eště počkej eště eště tak **dobrý** . eště ? **jo?**Olda: **jo . dobrý**

(54)

Jindra: pak to dotahnem

Olda: stejně **ne** ?Jindra: **ne**

Bylo už také výše uvedeno, že překvapivě často opakuje Jindra po Oldovi. To bude demonstrováno i v některých dalších ukázkách; a k tomuto typu opakovací interakce lze přiřadit i případy, kdy jeden z partnerů — v (55) Jindra — nedokončí svou repliku, Olda dokončí za něj (jaksi mu napoví koncový výraz) a Jindra ho akceptuje, což dá najevo zopakováním. Kupodivu v tomto případě nejde o překryv.

(55)

Jindra: tady to já bych řek že tady už to tak jako

Olda: **nevadí**Jindra: **nevadí** .

Pro názornost uvádíme ještě několik rozsáhlejších, opakováním prostoupených ukázek z našeho rozhovoru. Jsou to intenzivní, živé, vzájemným kontaktem nasycené výměny, kde dochází k opakování vlastní řeči i k opakování po partnerovi, přirozeně tu vznikají četné překryvy. Je tu zřetelně vidět, že (jak bylo zjištěno) většinou opakuje Jindra po Oldovi; ale např. v ukázce (57) i Olda po Jindrovi. Oba spolupracovníci jsou v souladu, vesměs spolu souhlasí nebo se stejného stanoviska rychle dobírají, akceptují to, co formuluje nebo napovídá partner; jejich repliky nelze oddělit od společných pracovních aktivit a gest, která se zdaleka neomezují jen na momenty vyznačené v řeči demonstrativy. Zejména na posledních dvou ukázkách (59, 60) lze pak dobře sledovat i vliv opakování (a prostředků s ním souvisejících) na sekvenční uspořádání rozhovoru: v (59) je Jindrův sled replik propojený opakovaným *abysme to stahli* přerušen sekvencí, kterou iniciuje Olda a která se týká „srovnávání formy“; v (60) se pak prostupuje Jindrovo naléhání nesené imperativním *povol to* s konstatováním o *stejně vysokých koncích*, s nímž vstupuje do rozhovoru Olda a Jindra ho okamžitě přijímá i opakuje.

(56)

Jindra: že ten hliník dělá ee nárůstky víš že

Olda: jo že se na to **napeče** jakobyJindra: a **vonu je** hele **vonu je** to vidět **tajdle . koukej koukej tajdle** je to

Olda ehe [ehe]

Jindra: [to je narostlý] vidiš to

Olda: jo jo

Jindra: to je **napečený**

Olda: a **pak** samozřejmě [**nevrta** a přehřeje se]
 Jindra: [( ) **pak nevrta**] a **celý se to celý se to je to je** vono .

(57)

Jindra: [jo] . a slepíme to jak to je prostě
 Olda: to znamená **bude to** nepatrně
 Jindra: **bude to k- bude to [užší užší]**
 Olda: [**užší protože to**] **bude schovaný [v tom lubu]**
 Jindra: [**presně**] **bude to užší protože to bude schovaný v tom lubu .**

(58)

Jindra: takže možná možná . **malinko** ubrat jo
 Olda: hm
 Jindra: jo že že jako **vo vo vo**
 Olda: **aby to nebylo tak nafest**
 Jindra: **aby to nebylo tak nafest vo** chloupek prostě jo ale prostě **malinko** .

(59)

Jindra: ale možná že to prostě jenom provrtej jo . **abysme to stahli z jedný a z druhý strany k sobě**
 Olda: kde **tady** . de akorát **tady vo tu** formu teda . **tady vo tu**
 Jindra: ano
 Olda: **aby ta se [srovnala]**
 Jindra: [ano] . **aby ta se srovnala**
 Olda: no
 Jindra: **to znamená abysme to . abysme to takle stahli k sobě .**

(60)

Jindra: pod' to **povolit** hele **povol to**
 Olda: no de i vo tudletu vejšku jako tydlety **sou stejně vysoký** . ty konce
 Jindra: Oldo **povol to . sou sou stejně ee sou stejně vysoký . sou přesně stejně vysoký .**

I při analýze opakování ovšem neustále upoutává naši pozornost řeč pohledů, gestikulace a pohyby spolupracovníků (kteří jsou nesporně především „spolupracovníky“ a pak teprve „účastníky rozhovoru“). Tam, kde oba houslaři společně nebo střídavě manipulují s materiálem a přístroji či pracovními nástroji, jde o pohyby, na nichž je založena jejich pracovní činnost. Tam, kde si ukazují, resp. poukazují (třeba k jednotlivým místům na těle houslí), jde o gesta; ale oboje je velmi těsně propojeno vzájemně i s řečí, která — jak už jsme viděli — oplývá četnými demonstrativy. V těchto pasážích rozhovoru nejsou příliš hojné vzájemné pohledy, protože účastníci očima sledují primárně materiál, nástroje a označovaná místa. Pohledů přibývá v těch částech rozhovoru, kde komunikace nabývá obecnějšího charakteru — srov. např. Jindrovo vyjádření *jo hele tenhle měsíc si potřebujem vychytat tyhlety věci:*

houslaři si vyjasňují nějaký problém (např. rozsáhlá pasáž týkající se pořadí, v jakém má následovat přebrušování, umývání a lakování vyrobených částí houslí či violoncell), dohadují se na dalším pracovním postupu, plánují další práci, rozdělují si úkoly. Dále je možno řeč pohledů zaznamenat tam, kde se jeden z účastníků obrací ke druhému s otázkou (resp. aspoň s jejím náznakem, výrazem nejistoty apod.); kde jeden druhému napovídá; kde se společně dobírají souhlasu, totožného názoru; nebo tam, kde se Jindra obrací k Oldovi s pokynem vyjádřeným imperativem. Všechny tyto momenty ve vývoji rozhovoru se velmi často vyznačují i opakováním (příklady byly uvedeny výše).

3. ROZBOR OPAKOVACÍ SEKVENCE ZAMĚŘENÝ NA INTERPRETACI GEST A POHLEDŮ

V tomto oddílu se vrátíme k úryvku 46 a detailním popisem gest a pohledů ukážeme, jak je jimi spolu-konstruováno vzájemné porozumění, které je důležité pro to, aby Olda následně náležitě a přesně provedl to, co po něm Jindra žádá.

(46)

Olda: tady závit **nedělat** ale

Jindra: **[ne]**

Olda: [udě-] udělat ho **[jenom tady]**

Jindra: **[jenom tady] jenom tady** jo

Uvedený úryvek představuje jednu ucelenou sekvenci (sekvencí je v konverzační analýze a interakční lingvistice míněna strukturní jednotka rozhovoru, vymezená svou formou a sociálním jednáním, srov. Schegloff, 2007). To je zřejmé i z bezprostředního kontextu, tedy z předcházející i následující repliky. Protože se v zásadě jednalo o delší výklad Jindry, uvedeme z těchto replik jen jejich části:

Jindra: [...] tak abysme prostě dosáhli toho:, (1.1)

Olda: tady závit **nedělat** ale

Jindra: **[ne]**

Olda: [udě-] udělat ho **[jenom tady]**

Jindra: **[jenom tady] jenom tady** jo (.) a zkusil bych to a zkusil bych to poměrně přesně e: teprve pokud by to nák jako mělo tendenci ujíždět (.) tak bych zvětšoval ty díry tady

Sekvence tvořící v přepisu čtyři řádky je tedy odbočkou od Jindrova výkladu. Tuto odbočku inicioval jeho recipient, Olda, který měl někdy v budoucnu podle tohoto postupu požadovaným způsobem upravit formu na housle. Olda se v daný okamžik ujišťoval o tom, kde přesně má udělat závity. Vstoupil přitom do Jindrovoy evidentně neukončené repliky, a to navzdory dlouhé pauze po slově *toho*. Její neukončenost, a tedy projektování pokračování, bylo utvořeno zejména slovosledem a finální intonací: protažením finální samohlásky [o] a mírným koncovým stoupnutím hlasu (v přepisu

značeným čárkou). Stejná výpověď s jiným slovosledem a jinou prozódii by mohla projektovat ukončení repliky: *tak abysme toho prostě dosáhli*.

V daném momentě stojí Jindra čelem k ponku (pracovnímu stolu), na němž leží množství nástrojů a různých forem na housle. Olda stojí ke stolu bokem a čelem k Jindrově, je tedy k němu pootočen o 90°. Jindra má přímo před sebou formu, kterou má Olda upravit. Forma leží na stole a Jindra má na ní položeny své dlaně. V okamžiku, kdy pronáší výše uvedenou klauzi: *tak abychom prostě dosáhli toho*, vezme z formy kovový plátek a odloží jej na jinou, poblíž stojící formu, která není předmětem jejich rozhovoru. Olda byl Jindrou bezprostředně před touto klauzí, již Jindra počíná ve své promluvě novou výpověď, instruován k tomu, aby vyvrtal otvory jak ve formě, tak v daném, od vlastní formy volně oddělitelném kovovém pásku.

Olda využil delší pauzy v Jindrově replice a zeptal se ho: *tady závit nedělat ale*. Forma Oldova dotazu není nyní hlavním předmětem našeho zájmu, upozorněme přesto na užití neurčitěho, a tedy neosobního tvaru slovesa (*nedělat*), a na umístění slova *ale* až na konec výpovědi.

Olda v průběhu prvního slova svého dotazu (*tady*) gestem specifikuje jeho význam. Jeho ukazovací gesto začíná ještě před pronesením příslovce: Olda v průběhu pauzy v Jindrově promluvě zdvihne svou ruku, přesune ji nad odložený plátek a napřímeným ukazovákem na něj ukáže. Nejprve se jeho prst zastaví asi deset centimetrů nad plátkem a přesně v okamžiku, kdy začne mluvit, položí svůj ukazující ukazováček přímo na něj; či přesněji, prst do plátku symbolicky zabodne. Během tohoto gesta se stále dívá na předmětný kovový plátek odložený před chvílí Jindrou, zatímco Jindra sleduje upravovanou formu, z níž před chvílí plátek odložil. Olda svou hlavu pootočí a podívá se na Jindru až se začátkem druhého slova svého dotazu (*závit*). S koncem svého dotazu se však znovu podívá na plátek, na nějž po celou dobu svého dotazu ukazoval na něm položeným ukazovákem. Svou ruku s nataženým prstem pak přesune na formu stojící před Jindrou, svým prstem směřuje mezi Jindrovu dlaně na formě položené, aby specifikoval druhé *tady* (*jenom tady*); tedy *tady* na plátku závit nedělat, *tady* na formě ano.

Přesně ve stejném okamžiku, kdy Olda otáčí svou hlavu zpět, aby se podíval na plátek a na vedle stojící formu, pozvedne svou hlavu Jindra a podívá se na Oldu. Na konci prvního Oldova dotazu (*tady závit nedělat ale*) se tedy jejich pohledy míjejí. Olda při přesunutí své ruky z jedné formy na druhou zároveň pokračuje ve své replice (*udě-*). Jindra mu však zároveň v tento moment poměrně důrazně odpovídá na jeho dotaz: *ne*. Dojde tedy k překryvu replik. Současně s pronesením své odpovědi (*ne*) začne Jindra zvedat svou pravou ruku, stále se dívá na Oldu. Olda otočí hlavu a podívá se na Jindru, který se stále na něj dívá; zároveň s pohlédnutím na Jindru znovu od začátku pronese svou druhou výpověď (*udělat ho jenom tady*), kterou před tím přerušil po prvních dvou slabikách, když si uvědomil překryv své repliky s Jindrovou odpovědí *ne*.

Jejich pohledy se tedy konečně — a v této krátké sekvenci poprvé — střetly. Pak oba pronášejí v překryvu replik totožná slova: *jenom tady*. Společně tedy dokončí Ondrovu druhou výpověď (*udělat ho jenom tady*) a přitom se po celou dobu dívají navzájem do očí.

Jindra během tohoto velmi kooperativního, ba souhlasného překryvu replik tlučá do dané formy prostředníkem své pravé ruky.

Poté, co se oba mluvčí ve vzájemném překryvu svých replik shodli, kde má Olda udělat závity, stáhne Olda svou ruku s ukazujícím prstem k sobě (přestane tedy na formu ukazovat) a při kyvování hlavy dává najevo své srozumění a souhlas. Jindra během Oldova při kyvování ještě jednou zopakuje slova *jenom tady* a zároveň s nimi zopakuje i gesto tukaní na formu. Jindra opakuje nejen slova, ale i gesto, kterým svá slova doprovází.

Zopakování této výpovědi má tři komunikační funkce: 1. Jindra zopakuje svá slova, která před tím zazněla v překryvu replik s jeho recipientem, během tohoto zopakování se Olda může soustředit jen na poslech Jindrový výpovědi a ujistit se, co ten před tím řekl; 2. Jindra se teprve při tomto zopakování z Oldova pokyvnování hlavou ujišťuje o tom, že mu Olda opravdu rozuměl a souhlasí s ním; 3. Jindra svým opakováním uzavírá vloženou sekvenci. Podrobný popis této komunikační techniky v anglických rozhovorech popisují Curl et al. (2006); podle autorů citované studie je pro to, aby zopakování slov (v jejich případě klauzí) bylo komunikujícími vzájemně pochopeno jako ukončení dosavadní sekvence, klíčová prozódie opakování. Stručně řečeno, prozódie opakovaných slov kopíruje prozódii předchozích slov, ale v zeslabené podobě, to znamená obvykle v menším hlasovém rozsahu, v nižší poloze a s nižší intenzitou; zároveň bývá opakovaná klauze vyslovena rychleji než předchozí. Ačkoli nelze přenést a aplikovat poznatky zjištěné v jiném, intonačně odlišném jazyce, na češtinu, lze některé z výše popsaných rysů zachytit i v právě analyzovaném úryvku. Jindra zopakoval slova *jenom tady* s nižší intenzitou a také s finálním výrazným klesnutím hlasu ke spodnímu okraji svého hlasového rejstříku.

Bezprostředně po zopakování slov *jenom tady* pronesl Jindra ještě slovo *jo* se stoupavou intonací, a po něm pokračoval ve svém přerušném výkladu. V překryvu s Jindrovým *jo* zaznělo Ondrovo přitakání *mhm*, kterým zesílil svůj souhlas dosud vyjadřovaný při kyvování hlavy.

Z detailní analýzy této krátké sekvence je patrné, jak je vzájemná spolupráce při utváření rozhovoru koordinována, jak je vyjadřováno porozumění a souhlas, jež jsou zásadní pro instruktážní rozhovor, a jak opakování může být pro vzájemné srozumění důležité: opakovaná slova o tom, kde je třeba udělat závity (*jenom tady*), Jindra pronášel zároveň se souhlasným Ondrovým při kyvováním. Dále jsme chtěli touto analýzou ukázat, jak jsou pronášená slova koordinována s gesty a pohledy očí komunikujících.

Nedílnou součástí veškeré mluvené komunikace jsou vedle intonace nepochybně i neverbální prostředky. Výzkum takové komunikace proto nelze omezit jen na komunikační okruh dvou hlav známý ze Saussurova Kurzu obecné lingvistiky: komunikující mají nejen hlavy, ale i těla a ta také používají při komunikaci tváří v tvář k tomu, aby si vzájemně porozuměli. Pokud je při popisu interakcí zcela pomíneme a omezíme se jen na popis jazykových prostředků, nedokážeme vždy zcela vystihnout, v čem toto porozumění mezi komunikujícími vlastně spočívá (srov. Bogen, 1999, s. 124n.⁵). Soulad pohledů a gest ve výše popsaném úryvku je důležitý pro vzá-

5 "This picture, however, introduces a moment of radical uncertainty into the very heart of the general conditions of communication. To the extent that listeners must rely on the elliptical facts of speech in reasoning about the meaning of speaker's utterances, it is

jemné srozumění spolupracovníků, stejně jako je důležitá sekvenčnost i souběžnost jejich replik. Pro jejich sdělované porozumění je důležitý i vzájemný kooperativní překryv replik, při němž recipient shodně se svým komunikačním partnerem, tj. ve stejný okamžik a stejnými slovy, dokončí jeho právě rozvíjenou výpověď, a při němž se na sebe vzájemně dívají. Jistě se jedná o daleko propracovanější způsob kooperace a srozumění, než jakou je prostá sekvence otázky a odpovědi: „Tady ale závit vrtat nemám, že?“ — „Ne, tady ne!“ Rovněž pro postihnutí komunikačních funkcí opakování slov, včetně jeho důležitosti pro produkované srozumění mezi spolupracovníky, může být v konkrétních případech užitečná analýza překryvů replik či vzájemných pohledů komunikujících. Také toto jsme chtěli ukázat detailní analýzou jednoho úryvku, kterou zde v této šíři samozřejmě nelze prezentovat u všech výše uvedených příkladů.

Jsmo si vědomi, že se jedná jen o jeden několikavteřinový úsek rozhovoru a sotva lze z jeho popisu dojít k nějakému zobecnění typu, „když v češtině komunikující chtějí vyjádřit silný souhlas, užívají k tomu překryv replik týchž slov za vzájemného očního kontaktu“. Přesto je podle nás detailní popis jedinečných událostí důležitý pro poznání mluvené komunikace; zde konkrétně pro pochopení, jak mluvčí v pracovním instruktážním rozhovoru sdílí své návrhy pracovního postupu a dávají si navzájem najevo srozumění s nimi.

Otázka (a problematizace) zobecnitelnosti detailních popisů jednotlivých případů stojí v etnometodologických základech konverzační analýzy. Etnometodologové se zobecnování a porovnání různých případů brání s tím, že se de facto jedná o pitvu mrtvého produktu, který neumožňuje zachytit a popsat dynamiku živého procesu. Zde však není místo na rozsáhlý výklad a diskuzi o tomto názoru. Zájemce o tuto problematiku proto můžeme jen odkázat např. na texty A. Rawlové⁶ (2006, 2008) či R. Watsona (2008, 2015) a samozřejmě na texty zakladatele etnometodologie Harolda Garfinkela (1967, 2006).

4. ZÁVĚR

Tento příspěvek je třeba považovat za první případovou studii o problematice opakování v doprovodném pracovním rozhovoru; samozřejmě je třeba věnovat se tomuto tématu dále a podrobněji, rozlišit různé typy opakování i syntakticko-prozodicko-gestické/kinetické konfigurace a jejich sekvenční dosah. U opakování vznikají někdy pochybnosti o tom, nakolik je v rozhovoru nadbytečné, zda má případně retardační

---

unclear how they can be sure that their interpretations of those utterances are congruent with the speaker's original intentions. Any theory that begins by conceiving speech paraphrastically — that is, as cognition's intermediary — therefore must ask how a particular utterance comes to have a meaning that is 'the same' for both speaker and a listener."

- 6 „What is radical about ethnomethodology theoretically is that it does *not* reduce details to generalities (...) but, rather, locates the constitutive order properties toward which members mutually orient in the contingent details of the work“ (Rawls, 2008, s. 708).

účinek na vývoj rozhovoru. Záleží tu nepochybně na typu rozhovoru, ale soudíme, že v rozhovoru pracovním (zejména při zapojení do společné manuální činnosti) má na dosahování souladu partnerů pozitivní vliv a výrazně se podílí na nepřetržitém „vy-
laďování“ celé interakce.

LITERATURA

- BAZZANELLA, C. (1993): Dialogic repetition. In: H. LÖFFLER (ed.), *Dialoganalyse IV, Teil 1*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, s. 283–295.
- BEČKA, J. V. (1968): Opakování slov jako pojmenovací prostředek. *Naše řeč*, 51, s. 65–77.
- BOGEN, D. (1999): *Order Without Rules. Critical Theory and the Logic of Conversation*. Albany: State University of New York Press.
- COUPER-KUHLEN, E. (1996): The prosody of repetition: on quoting and mimicry. In: COUPER-KUHLEN, E. — SELTING, M. (eds.), *Prosody in Conversation*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo: Cambridge University Press, s. 366–405.
- COUPER-KUHLEN, E. — SELTING, M. (2018): *Interactional Linguistics. Studying language in social interaction*. Cambridge, New York, Melbourne, New Delhi, Singapore: Cambridge University Press.
- CURL, T. — LOCAL, J. — WALKER, G. (2006): Repetition and the prosody-pragmatics interface. *Journal of Pragmatics*, 38, 10, s. 1721–1751.
- GARFINKEL, H. (1967): *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- GARFINKEL, H. (2006): *Seeing Sociologically. The Routine Grounds of Social Action*. Boulder, London: Paradigm Publishers.
- GREPL, M. (1967): O funkci záměrného opakování částí výpovědi ve výstavbě promluvy. *Naše řeč*, 50, s. 77–87.
- GREPL, M. (1968): Ještě k funkci záměrného opakování ve výstavbě promluvy. *Naše řeč*, 51, s. 77–82.
- HAVLÍK, M. (2016): Interakční lingvistika. In: P. KARLÍK — M. NEKULA — J. PLESKALOVÁ (eds.), *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, s. 700–701.
- HOFFMANNOVÁ, J. (2014): Nepřítomný popis: kompenzace jeho evokační a identifikační funkce. In: A. JEDLIČKOVÁ (ed.), *O popisu*. Praha: Filip Tomáš — Akropolis, s. 9–16.
- HOFFMANNOVÁ, J. — MÜLLEROVÁ, O. (2007): Opakování jako součást výstavby vyprávění a interaktivního rozměru narativního interview. In: J. HOFFMANNOVÁ — O. MÜLLEROVÁ (eds.), *Čeština v dialogu generací*. Praha: Academia, s. 253–269.
- HOFFMANNOVÁ, J. — HOMOLÁČ, J. — MRÁZKOVÁ, K. (eds.) (2016): *Stylistika mluvené a psané češtiny*. Praha: Academia.
- HOFFMANNOVÁ, J. — HOMOLÁČ, J. — MRÁZKOVÁ, K. (eds.) (2019): *Syntax mluvené češtiny*. Praha: Academia.
- JOHNSTONE, B. (ed.) (1994): *Repetition in Discourse. Interdisciplinary Perspectives*. Norwood, New Jersey: Ablex.
- KŘÍŽKOVÁ, H. (1960): Opakování slov jako prostředek intenzifikace v ruštině a češtině. In: C. BOSÁK — A. V. ISAČENKO — A. JEDLIČKA — O. LEŠKA (eds.), *Rusko-české studie*. Sborník Vysoké školy pedagogické v Praze. Jazyk a literatura II. Praha: SPN, s. 309–324.
- MATHESIUS, V. (1947): Zesílení a zdůraznění jako jevy jazykové. In: V. Mathesius, *Čeština a obecný jazykozpyt*. Praha: Melantrich, s. 203–223.
- MRÁZKOVÁ, K. — HOMOLÁČ, J. (2018): Dosavadní výzkum oprav a zvláště sebeoprav jako inspirace pro výzkum syntaxe mluvené češtiny. *Slovo a slovesnost*, 79, s. 141–156.
- MÜLLEROVÁ, O. (2005): Opakování jako jeden z rysů výstavby mluvených textů. In: M. ŠIMKOVÁ (ed.), *Aktuálne otázky súčasnej syntaxe*. Bratislava: Veda, s. 139–149.
- RAWLS, A. W. (2006): Respecifying the study of social order — Garfinkel's transition from

- theoretical conceptualization to practices in details. In: H. GARFINKEL, *Seeing Sociologically. The Routine Grounds of Social Action*. Boulder, London: Paradigm Publishers, s. 1–97.
- RAWLS, A. W. (2008): Harold Garfinkel, ethnomethodology and workplace studies. *Organization Studies*, 29 (5), s. 701–731.
- SCHEGLOFF, E. (1996): Confirming allusions: toward an empirical account of action. *American Journal of Sociology*, 102 (1), s. 161–216.
- SCHEGLOFF, E. (2007): *Sequence Organization in Interaction. A Prime in Conversation Interaction*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo: Cambridge University Press.
- TANNEN, D. (1989): *Talking Voices. Repetition, Dialogue, and Imagery in Conversational Discourse*. Cambridge et al.: Cambridge University Press.
- ŠTÍCHA, F. a kol. (2013): *Akademická mluvnice spisovné češtiny*. Praha: Academia.
- WATSON, R. (2008): Comparative sociology, laic and analytic: Some critical remarks on comparison in Conversation Analysis. *Cahiers de praxématique*, 50, s. 197–238.
- WATSON, R. (2015): De-reifying categories. In: R. FITZGERALD — W. HOUSLEY, *Advances in Membership Categorization Analysis*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage, s. 23–49.
- WEINGART, M. (1932): Semiologie a jazykozpyt. In: *Charisteria Guilelmo Mathesio quinquagenario. A discipulis et Circuli linguistici Pragensis sodalibus oblata*. Pragae: Pražský lingvistický kroužek, s. 5–13.
- ZEMAN, J. (1999): K zvukové stránce mluvených projevů. In: J. HOFFMANNOVÁ — O. MÜLLEROVÁ — J. ZEMAN, *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*. Praha: Trizonia, s. 166–191.

Jana Hoffmannová | Ústav pro jazyk český AV ČR | Letenská 4, 118 51 Praha 1

ORCID ID: 0000-0002-4442-4468

hoffmannova@ujc.cas.cz

Martin Havlík | Ústav pro jazyk český AV ČR | Letenská 4, 118 51 Praha 1

ORCID ID: 0000-0002-1945-2934

havlik@ujc.cas.cz